

Za profesorem Karlem Hůrkou

Vladimír HANÁK

katedra zoologie PřF UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2

Náhlé úmrtí našeho předního zoologa a entomologa prof. RNDr. Karla Hůrky DrSc. v létě t. r., je nečekanou a nenahraditelnou ztrátou i pro naši chiropterologii. I když jeho hlavní výzkumný zájem se týkal především koleopterologie, kde se zabýval zejména rozšířením, taxonomií, morfologií a ekologií střevlíkovitých a stal se světovým odborníkem ve výzkumu larev této skupiny, věnoval v průběhu celé své kariéry také značnou pozornost hmyzím ektoparazitům netopýrů, v jejichž výzkumu se postupně vypracoval na předního evropského a světového specialistu. Jeho vstup do této neobvyklé problematiky byl vlastně docela náhodný, už během studií se dostal do generačně blízké skupiny začínajících chiropterologů a s nimi pak vedle svých vlastních entomologických zájmů začal řešit i vedlejší problémy spojené s tehdejší faunistickým, taxonomickým a ekologickým výzkumem zajímavé a tenkrát u nás prakticky neznámé skupiny netopýrů. Navázal tak téměř po sto letech na problematiku, kterou u nás spolu s výzkumem netopýrů řešil tehdejší významný zoolog F. A. Kolenati (1812–1864). Byl to zřejmě jak pro obor, tak i pro Hůrku šťastný krok, který nepochybně rozšířil tehdy začínající komplexní výzkum netopýrů o velmi atraktivní a potřebnou tematiku a jemu samému přinesl navíc i zajímavé pohledy a náměty z hraniční problematiky několika zoologických oborů. Právě tyto široké zájmy pak formovaly další vývoj Hůrkovy osobnosti ve velmi vzdělaného a všestranného zoologického encyklopedistu. Zřejmě i výhody takového zaměření odhadl Hůrka správně: našel zcela volnou niku zajímavého výzkumu a díky kolektivním aktivitám měl zajištěn stálý přísun jinak těžko dostupného a vzácného materiálu. Navíc se stal stálým účastníkem zajímavých exkurzí po Česku a Slovensku, později i po Balkáně, střední Asii a Mediteránu, kde získával nejen materiál, ale i potřebné poznatky o biologii netopýrů, což mu umožnilo řešit entomologickou i parazitologickou problematiku na moderní úrovni. Často se pak stávalo, že díky své pílí a zaujatosti publikoval poznatky o parazitech ještě před zveřejněním vlastních chiropterologických dat, takže jeho práce jsou i zdrojem faunistických a zejména ekologických dat o netopýrech.

Jak je patrné z následujícího přehledu prací, zabýval se Hůrka především výzkumem netopyřích blech (Ischnopsyllidae) a pupiparních dvoukřídých (Nycteribiidae, Streblidae), okrajově i štěnicemi netopyřů (Cimicidae) a zcela příležitostně i ektoparazity jiných teplokrevných obratlovců (např. Hippoboscidae). První práce se týkají nálezů zajímavých druhů, jak je přinášel terénní výzkum netopyřů doma i v blízkém zahraničí, postupně mu jeho znalosti umožnily podat i nové pohledy na taxonomii mnohých forem a zejména spojit poznatky o netopyřích hostitelích s údaji o parazitech v širší ekologickou syntézu. Tak se Hůrka stal záhy ze specialisty středoevropského významu uznávanou osobností světového formátu v této problematice, jejíž rady a pomoci při určování materiálu se dožadovali pracovníci z celého světa. Byl také žádán a spolupráci při přípravě publikací řady specialisovaných monografií doma i v zahraničí. Stal se autorem popisů několika druhů a subspecií nových pro vědu a také se mu podařilo v řadě případů doplnit a poopravit některé mylné taxonomické závěry svých předchůdců. To mu umožnil široký přísun materiálu z domácích i zahraničních sběrů, zejména z různých regionů Palearktidy, ale také z tropů. V rámci svého studijního pobytu v Berlíně měl také možnost zpracovat rozsáhlé sběry tamního muzea, které podstatně rozšířily spektrum jeho poznatků. Jeho práce v této problematice byla všestranně plodná a časem posunula dosavadní znalosti na zcela novou úroveň a to v měřítku globálním. Pro nás chiropterology byl K. Hůrka příkladem vzdělaného specialisty z příbuzného oboru, který podstatně pozvedl úroveň oboru jako celku a výrazně zviditelnil snahy a výsledky české chiropterologické školy doma i za hranicemi. V tomto směru asi sotva najdeme v dohledné době za něho odpovídající náhradu. Kolektiv jeho nejbližších spolupracovníků a generačních druhů také nikdy nezapomene na jeho tvořivou i kamarádskou účast na nesčetných terénních exkurzích doma i v zahraničí.

Nakonec několik dat z jeho života: Narodil se 2. 6. 1931 v Domažlicích, studoval na gymnáziích v Plzni a Domažlicích a v letech 1950–1954 na PřF UK v Praze. Od roku 1954 byl asistentem a externím aspirantem na katedře zoologie PřF UK, později odborným asistentem, habilitoval se v roce 1969 a profesuru získal v roce 1991. Až do své penze pracoval na původním pracovišti a až do své smrti tam byl emeritním profesorem. Zemřel po krátké a zákeřné nemoci 25. 5. 2004. Komplexně bude jeho osobnost jistě zhodnocena v některém entomologickém periodiku, zde jsme se soustředili pouze na jediný, pro nás podstatný směr jeho práce.

Přehled publikací K. Hůrky, které se týkají parazitů netopyřů

- HŮRKA K., 1956: Die Larve des Fledermausflohes *Ischnopsyllus intermedius* (Roth. 1898). *Věst. Čs. Společ. Zool.*, **20**: 372–374.
- HŮRKA K., 1957: Příspěvek k systematice, faunistice, bionomii a ekologii netopyřích blech v ČSR. *Čs. Parasitol.*, **4**: 145–166.
- HŮRKA K., 1958: Hmyzí ektoparasiti netopyřů v oblasti rezervace Velký a Malý Tisý. *Ochr. Přír.*, **13**(4): 96–98.
- HŮRKA K., 1958: Beitrag zur Nycteribidienfauna Bulgariens (Nycteribiidae, Diptera). *Zool. Listy*, **7**: 231–234.
- HŮRKA K., 1959: *Penicillidia monoceros* Speiser in Czechoslovakia: Contribution to the morphology, bionomy and distribution. *Čas. Čs. Společ. Entomol.*, **56**: 126–128.
- HŮRKA K., 1959: Příspěvek k poznání hmyzích ektoparasitů netopyřů Jizerských hor. *Sborn. Severočas. Mus., Přír. Vědy*, **1**: 142–146.
- HŮRKA K., 1962: Beitrag zur Nycteribien- und Streblidenfauna Albaniens nebst Bemerkungen zur Fauna von Bulgarien, Ungarn und UdSSR. *Čas. Čs. Společ. Entomol.*, **59**: 156–164.
- HŮRKA K., 1963: Bat fleas (Aphaniptera, Ischnopsyllidae) of Czechoslovakia II. Subgenus *Hexactenopsylla* Oud., genus *Rhinolophopsylla* Oud., subgenus *Nycteridopsylla* Oud., subgenus *Dinycteropsylla* Ioff. *Acta Univ. Carol. – Biol.*, **1963**(1): 1–73.
- HŮRKA K., 1963: Blechy netopyřů (Aphaniptera, Ischnopsyllidae) Československa: příspěvek k rozšíření, morfologii, bionomii, ekologii a systematice. *Acta Faun. Entomol. Mus. Natn. Pragae*, **9**: 57–120.
- HŮRKA K., 1963: Ergebnisse der Albanien-Expedition 1961 der Deutschen Entomologischen Institutes. 8. Beitrag. Diptera: Nycteribiidae und Streblidae. *Beitr. Entomol.*, **13**: 59–64.

- HÜRKA K., 1963: Zur Kenntnis der Puparien von *Nycteribia latreilli* (Leach), *N. kolenatii* Theodor, *N. vexata vexata* Westwood und *N. biarticulata* Hermann nebst Bemerkungen zu den übrigen bekannten Puparien der europäischen Nycteribienarten. *Věst. Čs. Společ. Zool.*, **27**: 46–50.
- HÜRKA K., 1964: Distribution, bionomy and ecology of the European bat flies with special regard to the Czechoslovak fauna (Diptera, Nycteribiidae). *Acta Univ. Carol. – Biol.*, **1964**(3): 167–234.
- HÜRKA K., 1964: Revision der Nycteribiidae und Streblidae-Nycteriboscinae aus der Dipterenammlung des Zoologischen Museums in Berlin. Mit Beschreibung von *Eucampsipoda theodorii* n. sp. und des Männchens von *Penicilidia decipiens* Theodor. *Mitt. Zool. Mus. Berlin*, **40**: 71–86.
- HÜRKA K., 1965: Streblidae from the Republic Guinea, with a note on the distribution of this family in the West Africa (Diptera). *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **62**: 233–234.
- HÜRKA K., 1965: *Nycteridopsylla* (*Aneptesopsylla*) *trigona balcanica* n. ssp. (Aphaniptera, Ischnopsyllidae). *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **62**: 496–499.
- HÜRKA K., 1969: Systematic, faunal and bionomical notes on the European and Asiatic flies species of the family Ischnopsyllidae (Aphaniptera). *Acta Univ. Carol. – Biol.*, **1969**: 11–26.
- HÜRKA K., 1969: *Basilisa* (*Basilisa*) *rybini* sp. n. and notes on the Nycteribiidae of the Caucasus and Central Asia (Diptera, Pupipara). *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **66**: 387–398.
- HÜRKA K., 1970: Systematic, faunal and bionomical notes on the European and Asiatic flea species of the family Ischnopsyllidae (Aphaniptera). *Acta Univ. Carol. – Biol.*, **1969**: 11–26.
- HÜRKA K., 1970: Revision der Nycteribiidae und Steblidae-Nycteriboscinae aus der Dipterenammlung des zoologischen Museums in Berlin II. *Mitt. Zool. Mus. Berlin*, **46**: 239–246.
- HÜRKA K., 1970: *Basilisa* (*Basilisa*) *cubana* sp. n., a new fly from Cuba (Diptera, Nycteribiidae). *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **67**: 335–338.
- HÜRKA K., 1970: Hmyzí ectoparaziti netopyřů. *Živa*, **21**: 145–148.
- HÜRKA K., 1971: Zur Kenntnis der Fledermausfliegen-Fauna (Diptera: Nycteribiidae) des deutschen Faunengebietes. *Acta Faun. Entomol. Mus. Natn. Pragae*, **14**: 65–71.
- HÜRKA K., 1972: *Basilisa mongolensis nudior* subsp. n. nebst Bemerkungen zur Nycteribien- und Streblidenfauna Thrakiens (Diptera: Pupipara). *Ann. Naturhistor. Mus. Wien*, **76**: 709–713.
- HÜRKA K., 1976: Notes on the taxonomy and distribution of *Ischnopsyllus* (Siphonaptera). *Acta Soc. Zool. Bohemoslov.*, **60**: 273–278.
- HÜRKA K., 1976: *Stylidia orientalis* stat. n. and notes on the Nycteribiidae of the Kirgizia (Diptera, Pupipara). *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **73**: 343–347.
- HÜRKA K., 1980: First record of insect ectoparasites of bats from Libya (Cimicidae, Nycteribiidae, Ischnopsyllidae). *Libyan J. Sci.*, **10B**: 11–16.
- HÜRKA K., 1980: Present state of the taxonomic and zoogeographical research of the families Nycteribiidae and Streblidae. *Acta Univ. Carol. – Biol.*, **1977**(5–6): 307–310.
- HÜRKA K., 1982: On the insect bat ectoparasites of coastal Libya (Cimicidae, Nycteribiidae, Ischnopsyllidae). *Věst. Čs. Společ. Zool.*, **46**: 85–91.
- HÜRKA K., 1984: Notes on the taxonomy and distribution of Ischnopsyllidae (Siphonaptera), with description of a new species from Vietnam. *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **81**: 204–211.
- HÜRKA K., 1984: New taxa and new records of Palearctic Nycteribiidae and Streblidae (Diptera, Pupipara). *Acta Soc. Zool. Bohemoslov.*, **48**: 90–101.
- HÜRKA K., 1987: Nycteribiidae. P.: 289. In: JEŽEK J. (ed.): *Check list of Czechoslovak Insect II (Diptera)*. *Acta Faun. Entomol. Mus. Natn. Pragae*, **18**: 1–341.
- HÜRKA K., 1997: New data of taxonomy and distribution of Palearctic, Oriental and Neotropical Ischnopsyllidae (Siphonaptera), Nycteribiidae and Streblidae (Diptera). *Acta Soc. Zool. Bohem.*, **61**: 23–33.
- HÜRKA K. & DOSKOČIL J., 1961: Influence of relative atmospheric humidity on the survival of bat fleas (Aphaniptera, Ischnopsyllidae). *Čas. Čs. Společ. Entomol.*, **58**: 111–116.
- HÜRKA K. & HÜRKA L., 1964: K parazitaci obou druhů rodu *Plecotus* v ČSR (Aphaniptera: Ischnopsyllidae). *Věst. Čs. Společ. Zool.*, **28**: 155–163.

- HŮRKA K. & CHALUPSKÝ J., 1956: Nález zajímavých ektoparasitů netopýra *Myotis bechsteini* Kuhl. *Ochr. Přír.*, **11**: 372–374.
- HŮRKA K. & POVOLNÝ D., 1968: Faunal and ecological study on the families Nycteribidae and Streblidae (Dipt., Pupipara) of the Nangarhar Province (Eastern Afghanistan). *Acta Entomol. Bohemoslov.*, **65**: 285–361.
- MINÁŘ J. & HŮRKA K., 1980: Parasitäre Dipteren (Insecta, Diptera: Hypodermatidae, Hyppoboscidae, Nycteribiidae) aus der Mongolei. Ergebnisse der Mongolologisch-Deutschen Expeditionen seit 1962, Nr. 94. *Mitt. Zool. Mus. Berlin*, **56**: 187–189.
- PETERSON B. V. & HŮRKA K., 1974: Ten new species of bat flies of the genus *Trichobius* (Diptera: Streblidae). *Can. Entomol.*, **106**: 1049–1066.

došlo 20. 10. 2004